

KRISTOF BENDER- POTPREDSJEDNIK EVROPSKE STABILIZACIONE INICIJATIVE

E SI je vodeća strateška analitička grupa za jugoistočnu Evropu i politiku EU proširenja. Kristof Bender je dio ESI ekspertskeg tima od početka 2000. god. i živio je dugo vremena u Srbiji, BiH, Makedoniji i Crnoj Gori. Trenutno živi u rodnoj Austriji. Tečno govori naš jezik.

MONITOR: *Nedavno je ESI objavio analizu pristupnih pregovora sa prijedlozima kako da se ubrza proces evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana. Šta je glavna zamjerka sa Vaše strane na dosadašnji tok pregovora?*

BENDER: Ključni problem u dosadašnjem procesu pristupanja je nepostojanje realnog i ostvarivog cilja od strane zemalja kandidata.

Crna Gora je, kao i većina zemalja Zapadnog Balkana u određenim momentima pokazala da može odraditi dobar posao u smislu zahtjevnih reformi u razumnom vremenskom roku. To se ranije desilo kada je trebalo ispuniti kriterije za bezvizni režim sa Šengenom, onda u slučaju

MIJENJATI SEBE

Danas većina političara i građana ne vjeruje da je članstvo u EU nešto što je realno bez obzira koliko vrijedno neko radi na tome. Stoga je puno teže mobilizirati državnu administraciju i građane da nešto učine po tom pitanju i to se jasno vidi i na primjeru Crne Gore

ispunjavanja Upitnika EU ili u slučaju ispunjavanja kriterija za početak pristupnih pregovora.

Problem je u tome da kada određena država otpočne pristupne pregovore nema pred sobom realni i ostvarivi cilj. Članstvo u Evropskoj uniji je više kao neki cilj u dalekoj budućnosti koji je izvan domašaja Crne Gore. Francuski predsjednik Makron je jasno stavio do znanja da EU može primiti nove članice tek kada se sama EU reformiše, a

to već ne zavisi samo od Crne Gore.

MONITOR: *Često se navodi da je Crna Gora lider u EU integracijama, ali sudeći po ESI analizi sa ovakvom dinamikom CG će doći sa sadašnjih 98 na zadata 33 boda potrebna za članstvo tek za 30 godina. Takođe CG ima nakon 8 godina pregovora skoro isti broj bodova kao S. Makedonija koja nije ni počela pregovore. Kakvo je Vaše viđenje Crne Gore i da li mislite da je sadašnja vladajuća garnitura*

sposobna da napravi suštinski progres ka članstvu u EU ili se radi o simuliranju reformi?

BENDER: Protekle godine su pokazale da pristupni pregovori nisu rezultirali ispunjenjem ključnog cilja a to je transformacija i reforma. Čak i takozvani predvodnici, Crna Gora i Srbija, se suštinski nisu promijenile. To je nešto što tvrdi Evropska komisija u svojim analizama i ocjenama.

Naravno, možemo se, a i trebamo se žaliti na državno rukovodstvo. Ali ovdje je poenta nešto drugo. Kada pogledate na nove članice EU iz Istočne Evrope vidite da su nekolicina njih prošle kroz process pridruživanja sa liderima koji su bili ili korumpirani ili nezainteresirani za prave reforme. Ali sa druge strane postojala je dinamična energija u tim državama koja ih je tjerala da slijede evropsku agendu. Zabušavanje sa EU integracijama bi za njih bilo ravno političkom samoubistvu.

Danas su stvari veoma drugačije i političarima je mnogo lakše da skrenu pažnju sa reformi i vladavine

Protekle godine su pokazale da pristupni pregovori nisu rezultirali ispunjenjem ključnog cilja, a to je transformacija i reforma. Čak i takozvani predvodnici, Crna Gora i Srbija, se suštinski nisu promijenile. To je nešto što tvrdi Evropska komisija u svojim analizama i ocjenama

prava na priče o nacionalnim identitetima, granicama i simbolima.

MONITOR: *Da li to znači da je stanovništvo lakše pokrenuti na takve vrste protesta, kao što je slučaj sa protestima u Crnoj Gori oko novog zakona o religiji i crkvenoj imovini, nego oko suštinskih stvari od kojih se živi?*

BENDER: Perspektiva članstva u Evropskoj uniji je nešto što može mobilizirati stanovništvo. Slovaci su shvatili krajem devedesetih da njihovi češki, mađarski i poljski susjedi napreduju brže ka članstvu u EU jer je njihova zemlja zapela u blatu zbog autoritarnog režima Vladimira Mečijara. To je na kraju dovelo do Mečijarevog pada. Ovo je

bilo moguće jer je vladalo uvjerenje da ako Slovačka radi ispravne stvari da se može jednako brzo kretati ka EU integracijama kao i Mađari i Česi. Danas većina političara i građana ne vjeruje da je članstvo u EU nešto što je realno bez obzira koliko vrijedno neko radi na tome. Stoga je puno teže mobilizirati državnu administraciju i građane da nešto učine po tom pitanju i to se jasno vidi i na primjeru Crne Gore.

MONITOR: *U čemu vidite glavnu razliku između Hrvatske i Crne Gore kod pristupnih pregovora? Hrvatska je za 6 god. zatvorila sva 33 poglavlja, a Crna Gora je za 8 godina uspjela zatvoriti samo 3 poglavlja.*

BENDER: U Hrvatskoj je tada pristupanje Evropskoj uniji bilo na vrhu prioriteta. Postojalo je prije svega uvjerenje da ako Hrvatska radi naporno i ispunjava što se traži od nje da će u dogledno vrijeme postati država članica EU. Državno rukovodstvo je bilo predano tom projektu i svoju političku budućnost su vezali za postavljeni cilj. Hiljade zaposlenih u državnoj administraciji su marljivo radili na ispunjenju kriterija jer su vjerovali da čine nešto što je od velikog značaja za njihovu zemlju.

U Crnoj Gori nema ovakve pokretačke energije. Čak i kad bi Crna Gora ispunjavala ono što se od nje traži ostaje upitno da li bi je pustili u punopravno članstvo. Ovo je nešto što sigurno ne daje podsticaj ni državnom rukovodstvu ni brojnim službenicima koji na svoja pleća trebaju iznijeti najveći teret u smislu ispunjavanja pristupnih kriterija.

MONITOR: *Da li to znači da su kriteriji za Hrvatsku bili blaži?*

BENDER: Pristupni kriteriji su za Crnu Goru formalno manje

Ponuditi članstvo u jedinstvenom tržištu kao cilj u prelaznom periodu

MONITOR: *Kako gledate na prijedlog nove metodologije koja se nudi CG i Srbiji za pristupne pregovore i u čemu su prednosti (i mane) u odnosu na dosadašnji proces?*

BENDER: Mislim da bi daleko najvažnije bilo da EU da jasan i ostvariv cilj u prelaznom periodu - koji bi zavisio od stvarnog učinka svakog kandidata posebno. Svi kriteriji trebaju biti jasno saopšteni na dugačkom spisku za svaku oblast pojedinačno. Takođe analize i ocjene za sve zemlje Zapadnog Balkana trebaju biti javne i lako uporedive.

Najbolje rješenje bi bilo da se ponudi članstvo u jedinstvenom tržištu kao cilj u prelaznom periodu. Ovo bi obuhvatalo i usvajanje najvećeg dijela pravne tekovine EU i njenih pravila ali ne i puno članstvo u EU. Tako da bi takav aranžman bio prihvatljiviji za sve sadašnje članice EU. To bi svakako bila usputna stanica koja bi se svakako morala proći a ne alternativa punom članstvu u EU. To je nešto kao da svratite u Bijelo Polje na putu za Beograd, bilo da se odmorite ili sipate gorivo. Moguće je da neke zemlje uspiju zadovoljiti ove prelazne kriterije do 2025. ukoliko bi postojalo jasno obećanje iz Evrope. Mislim da je ovo kao privremeni cilj nešto što je urgentno potrebno i što bi dalo kredibilnost čitavom pristupnom procesu. Takođe taj princip regate bi bio veća motivacija državnoj administraciji i državnom rukovodstvu nego sadašnji proces u čiji zvanični cilj – članstvo u EU, trenutno više niko ne vjeruje.

Još nije jasno kako će reforma procesa stvarno izgledati, ali se nadam i da će ove ideje koje je ponudila Evropska stabilizaciona inicijativa (ESI), zavrijediti pažnju.

više isti kao i oni koji su važili za Hrvatsku- ispunjavanje standarda i implementacija cjelokupne EU legislative i pravila. Ali dosadašnja loša iskustva sa novim članicama su učinila neke starije članice puno opreznijim kod prijema preostalih zemalja aspiranata. To sada znači da će buduće članice morati da učine puno više da uvjere Uniju da su kadre implementirati politiku i pravila EU i da neće postati problematične članice čim uđu u EU.

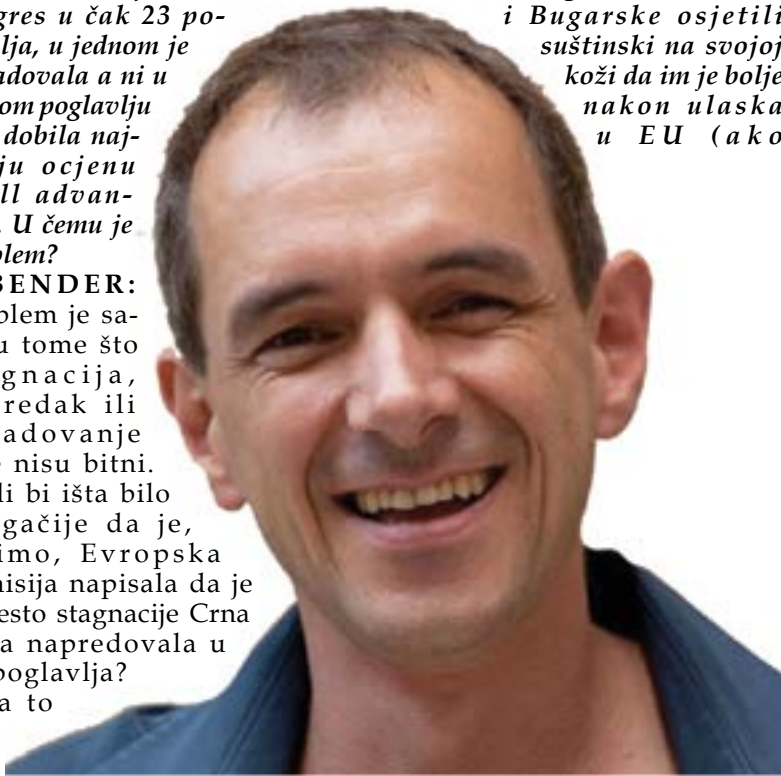
MONITOR: *Prema izvještajima EU, CG nije ostvarila progres u čak 23 poglavlja, u jednom je nazadovala a ni u jednom poglavlju nije dobila najbolju ocjenu (well advanced). U čemu je problem?*

BENDER: Problem je sada u tome što stagnacija, napredak ili nazadovanje više nisu bitni. Da li bi išta bilo drugačije da je, recimo, Evropska komisija napisala da je umjesto stagnacije Crna Gora napredovala u 23 poglavlja? I šta to

zapravo znači u datom trenutku i da li bi napredak povećao šanse Crne Gore da uđe u EU?

Ili možemo si ovako reći: Zbog čega bi se crnogorsko rukovodstvo mučilo da dostigne EU standarde da bi eventualno Crna Gora postala članica za nekih 10 godina ili možda ni tada. Zar nije puno privlačnije da se uradi nešto malo i da se potencira status Crne Gore kao „predvodnika“ gdje će sve druge zapadnobalkanske zemlje kaskati za njom?

MONITOR: *Imate li dojam da su obični građani Hrvatske i Bugarske osjetili suštinski na svojoj koži da im je bolje nakon ulaska u EU (ako*

se izuzme mogućnost slobode putovanja i rada u Zapadnoj Evropi)?

BENDER: Članstvo u EU nije dovelo do eliminacije socio-ekonomskih nedaća u ovim zemljama, pogotovo kad se radi o problemima jednakosti ili zaštite socijalno ranjivih grupa. Samo članstvo u EU nije univerzalni lijek za sve probleme. Međutim kada pogledate kompletnu sliku ekonomskog razvoja onda je stvar veoma jasna. Sve istočnoevropske zemlje koje su ušle u EU i u jedinstveno tržište od 2004. su smanjile zaostajanje za Zapadom i napredovale u odnosu na EU prosjek. Neke zemlje, kao na primjer Estonija, Rumunija ili Bugarska su napredovale dramatično bolje od nekih drugih država, kao što je na primjer Hrvatska. Ali sve u svemu, svi su napredovali manje ili više što je u ogromnom kontrastu sa zemljama koje su na obodu EU i na čekanju za članstvo, od Zapadnog Balkana pa do Moldavije i Ukrajine.

MONITOR: *Da li je sadašnja EU dobar okvir za zemlje Zapadnog Balkana? Vidimo da postoje problemi sa pravosuđem i vladavinom zakona u Poljskoj, Slovačkoj, Malti, Hrvatskoj, Bugarskoj... Da li je EU uspješna u apsorpciji ovih država ili su mnoge stvari ostale nepromijenjene?*

BENDER: Evropska unija se bori da se osigura vladavina prava kako u zemljama kandidatima tako i u zemljama članicama. Loša iskustva sa Poljskom i Mađarskom su dovela do velikog otrježnjenja. Većina država članica je sasvim jasna da ne želi da primi u članstvo države koje će biti nalik Mađarskoj ili Poljskoj, pa makar i u mini verziji unutar EU. Možemo ubrzo očekivati nove mehanizme kojima će se osigurati vladavina zakona i za kandidate i za one koje su već članice jer je to od krucijalne važnosti za funkcionisanje EU. Ono što je već danas savršeno jasno je da ako Crna Gora hoće punopravno članstvo u EU onda će morati da se fundamentalno promijeni.

Kada pogledate na nove članice EU iz Istočne Evrope vidite da su nekoliko njih prošle kroz proces pridruživanja sa liderima koji su bili ili korumpirani ili nezainteresirani za prave reforme. Ali postojala je dinamična energija u tim državama koja ih je tjerala da slijede evropsku agendu. Zabušavanje sa EU integracijama bi za njih bilo ravno političkom samoubistvu. Danas su stvari veoma drugačije i političarima je mnogo lakše da skrenu pažnju sa reformi i vladavine prave na priče o nacionalnim identitetima, granicama i simbolima

Jovo MARTINOVIĆ